

Лисенко С. А., молодший науковий співробітник науково-організаційної групи науково-дослідного відділу Воєнно-дипломатичної академії (м. Київ)

СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено ставлення слухачів вищого військового навчального закладу до науково-дослідницької діяльності, а також проблеми, пов'язані з цією діяльністю.

Ключові слова: науково-дослідницькі вміння, слухачі ВВНЗ, науково-дослідницька діяльність, анкетування.

Исследовано отношение слушателей ВВУЗ к научно-исследовательской деятельности, а также проблемы, связанные с этой деятельностью.

Ключевые слова: исследовательские навыки, слушатели ВВУЗ, научно-исследовательская деятельность, анкетирование.

Постановка проблеми. Провідним завданням вищої школи в сучасних умовах є підготовка всебічно розвинених фахівців, здатних безупинно поповнювати й поглиблювати свої знання, підвищувати теоретичний і професійний рівень. У Національній доктрині розвитку освіти вказано на мету державної політики щодо створення умов для вдосконалення особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України. Тому одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти є оновлення її змісту та форм організації навчального процесу для формування творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості шляхом інтеграції науки та освіти; оперативного і гнучкого оновлення змісту навчального матеріалу [1].

Розвиток у майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах дослідницьких умінь до самостійної науково-дослідницької діяльності є необхідним для вирішення сучасних проблем освіти дорослих, особливо тих, хто здобуває другу вищу військову освіту. Недостатній наявний рівень підготовки майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах до самостійної дослідницької діяльності; нереалізована потенційна наукова діяльність майбутніх фахівців у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), постійно зростаючі вимоги до майбутніх фахівців негативно впливають на розвиток дослідницьких умінь, тому важливо їх розвивати протягом усього періоду навчання у вищому військовому навчальному закладі освіти.

Аналіз останніх досліджень та

публікацій. Питання формування та розвитку науково-дослідницьких умінь у майбутніх фахівців жваво обговорюються у сучасній психолого-педагогічній науці. О. Борисова та Н. Харченко розглядали науково-дослідницьку діяльність студентів педагогічних ВНЗ в умовах реалізації завдань Болонської конвенції [2], І. Ю. Куценко, О. Абдуліна, Н. Амеліна, В. Андреев – організацію навчальної діяльності як науково орієнтованої і як науково-дослідної її структурної компоненти. О. Г. Набока вивчала науково-дослідну діяльність студента як професійно орієнтовану технологію [3], Н. Уйсімбаєва досліджувала науково-дослідницьку діяльність як чинник зростання професійної компетентності [4], Гр. В. Луценко, Г. В. Луценко [5] – науково-дослідницьку діяльність студентів у творчих колективах як методологічну основу підвищення якості підготовки фахівців.

Проте організація науково-дослідницької діяльності слухачів у вищому військовому навчальному закладі залишається маловивченим аспектом, що й зумовило актуальність цієї статті, **метою** якої є з'ясування ставлення слухачів вищого військового навчального закладу до науково-дослідницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Поставлена мета передбачала розв'язання таких завдань: анкетування слухачів ВВНЗ для виявлення їхньої прихильності до науково-дослідницької діяльності.

Як зазначає О. В. Рогозіна, за допомогою правильно організованої наукової роботи слухачів можна вирішувати такі завдання навчальної діяльності: глибоке засвоєння ними загальнонаукових дисциплін;

сформованість умінь застосовувати отримані знання для вирішення конкретних дослідницьких завдань; розвиток навичок наукових досліджень; формування вмінь вільно орієнтуватися в літературі того або іншого напрямку, виступи з доповіддю чи лекцією; формування умінь узагальнювати дані науки з конкретних питань, проблем; оволодіння слухачами методами наукового пізнання, дослідницькими вміннями і навичками, формування зацікавленості дослідницькою діяльністю [6].

Основою навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі є цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна підготовка слухачів до занять, вибір навчального матеріалу, його самостійне вивчення, організація діалогового обміну між викладачем і тими, хто навчається. Вона дає можливість враховувати індивідуальні здібності, потреби, темперамент слухачів, які опановують навчальну програму. Принцип поєднання навчання з науковою діяльністю стає дієвим чинником у формуванні висококваліфікованого майбутнього фахівця. Участь у науковій роботі, введення дослідницьких елементів у різні форми навчальних занять є ефективним засобом для розвитку в кожного слухача самостійності та ініціативи, індивідуального професіоналізму й творчих здібностей. Встановлено, що розвиток самостійної дослідницької діяльності слухачів насамперед має відбуватися на основі навчального процесу, що особливо важливо для майбутніх військових фахівців.

Успішність академічної підготовки майбутнього магістра військового управління в міжнародних відносинах у цілому та його професійної діяльності зокрема великою мірою залежить від сили та спрямованості мотивів особи, сформованості та структури її мотиваційної сфери. Тому створення сильної позитивної мотивації до навчання є однією з основних передумов високої ефективності та якості як навчання, так і наукової діяльності. Крім того, високомотивовані особистості схильні виявляти суттєві вольові зусилля у своїй навчальній та науковій діяльності (а згодом і в професійній) і досягати помітних результатів. Так, майбутній магістр військового управління в міжнародних відносинах з належною мотивацією –

професійно орієнтованою та патетичною – сумлінніше і наполегливіше працює і, як правило, досягає неабияких успіхів у своїй діяльності, аніж його низькомотивований однокурсник. Тобто особам, яким притаманний екстринсивний тип поведінки, легше адаптуватися до вузівського середовища і, відповідно, вони мають більше шансів на успішне виконання робіт дослідного характеру.

Для з'ясування ставлення майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах ВВНЗ до науково-дослідницької діяльності нами застосовано такий метод наукового пошуку, як анкетування. Нами було розроблено анкету, за допомогою якої визначено початковий рівень дослідницьких умінь респондентів та виявлено динаміку рівнів сформованості дослідницьких умінь слухачів протягом усього періоду навчання у ВВУЗі.

На основі аналізу відповідей на запитання анкети ми визначили ступінь обізнаності слухачів з організацією та методами науково-дослідницької діяльності та окреслити коло проблем, які постають під час навчання.

У ході дослідження за допомогою анкети ми визначили, скільки слухачів займалися раніше науково-дослідницькою діяльністю. Зокрема тільки 15 % слухачів 1 і 2 курсу та 25 % 3 курсу відповіли, що раніше їм доводилося брати участь у наукових дослідженнях. Деякі зазначили (11 % слухачів 1 та 3 курсу відповідно, 25 % 2 курсу), що частково займалися науково-дослідницькою діяльністю, тобто брали участь у написанні наукових статей, в організації освітньої діяльності, в наукових конференціях. Беручи до уваги термін навчання у ВВНЗ (3 роки), 60% і 60 % респондентів 2 і 3 курсів відповідно, навчаючись у ВВНЗ, вважають, що займаються науковою діяльністю. Решта респондентів (74 % слухачів 1 курсу і 50 % 2 курсу та 63 % 3 курсу) відповіли, що не займалися науково-дослідницькою діяльністю. Це свідчить про те, що вони не зовсім розуміють суті та змісту науково-дослідницької діяльності, хоча під час здобування базової освіти вони всі писали курсові та дипломні роботи, що є елементом наукової роботи.

Про обізнаність щодо понять наукового апарата дослідження, що є дуже важливим

Питання педагогіки

під час написання кваліфікаційної роботи, свідчать дані, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Поняття	1 курс, %	2 курс, %	3 курс, %
метод	71	77	91
методологія	40	45	52
концепція	34	52	77
методика	62	74	77
об'єкт дослідження	55	69	75
предмет дослідження	63	69	71
мета дослідження	88	92	95
гіпотеза дослідження	60	69	89

Отже, переважна більшість респондентів 1, 2, 3 курсів правильно визначили поняття наукового апарата дослідження. Але з наведених у табл. 1. даних видно, що слухачі 1 курсу менш обізнані щодо методології наукового апарата дослідження, а для слухачів 3 курсу це не становило проблем щодо деяких понять.

Крім того, нас цікавило, яким джерелам інформації вони надають перевагу під час підготовки до занять чи вміють користуватися пошуком потрібної наукової інформації в різних джерелах. Відповіді розподілилися таким чином (табл. 2).

Таблиця 2

Джерела інформації	Респонденти		
	1 курс, %	2 курс, %	3 курс, %
конспекти	81	81	63
рекомендована література	62	70	60
додаткова література	20	41	20
навчальні посібники	70	77	77
інші джерела	33	56	28
мережа Інтернет	85	91	92

Отримані дані свідчать про готовність слухачів використовувати різні джерела інформації під час навчальної діяльності. Зокрема більшість респондентів віддають перевагу конспектам та навчальним посібникам, майже всі слухачі постійно користуються мережею Інтернет, а інколи – 15 %, 8 %, 9 % респондентів 1, 2, 3 курсів відповідно. Вони переконані, що сучасні інформаційні технології мають для них важливіше значення під час організації самостійної підготовки та науково-дослідницької діяльності, сприяють вільному та швидкому доступу до матеріалів з різних дисциплін. Але, на жаль, більше половини респондентів не користуються рекомендованою та додатковою літературою.

Досить значущим фактором є систематичність організації наукової діяльності слухачів у навчальному закладі, оперативна допомога науково-педагогічного працівника (НПП) та доступність усіх навчально-методичних матеріалів. Адже, як показав аналіз отриманих даних, слухачі 1 і 2 курсів у переважній більшості не знають про прийоми пошуку і способи обробки інформації та не вміють самостійно опановувати навчальну дисципліну, працювати послідовно й постійно, хоча отримують другу вищу освіту та мають службовий досвід. Але майже всі слухачі вміють конспектувати лекційний матеріал (91 %), опрацьовувати додатковий навчальний матеріал під час самостійної підготовки (87 %), виділяти (виокремлювати) головне з отриманої інформації (90 %), самостійно готуватися до занять (97 %).

З цими результатами корелюють дані, що стосуються можливості респондентів самостійно визначити та сформулювати сутність проблеми дослідження, мету дослідження, об'єкт дослідження, предмет дослідження. Більшість слухачів відповіли «так» – (65%, 75%, 80% респондентів 1, 2, 3 курсів) і «частково» – 25%, 15%, 10% респондентів 1, 2, 3 курсів. І лише у 10 % опитаних виникли проблеми під час визначення цих понять: їм було складно відповісти або вони взагалі не відповіли.

Одними з головних проблем та труднощів, які постають під час науково-дослідницької діяльності, слухачі вважають узагальнення та письмове оформлення результатів магістерської роботи, а також доповідь, публічний виступ про результати свого дослідження на науковій конференції. Зокрема не завжди інформацію, що викладено в посібнику, можна вивчити самостійно, зрозуміти; виникають труднощі у визначенні об'єкта та предмета дослідження, їх взаємозв'язку.

Щодо допомоги науково-педагогічного працівника, потрібної під час науково-дослідницької діяльності, слухачі відповідали неоднозначно. Деякі респонденти потребують допомоги НПП (42 % всіх респондентів, віддаючи належне професіоналізму науково-педагогічних працівників ВВНЗ, неспроможні без сторонньої допомоги планувати та виконувати наукові дослідження). 44 %,

Питання педагогіки

33 %, 49 % респондентів 1, 2, 3 курсів частково здатні самостійно розробити план та визначити етапи майбутнього дослідження. У 19 % опитуваних не виникло жодних проблем і вони не потребували допомоги викладача, а 3 % взагалі утримались від відповіді.

Слухачам було запропоновано оцінити свою підготовленість до науково-дослідницької діяльності. За результатами самооцінки слухачів, високий рівень знань мають 15,2 % слухачів, середній – 53,1 %, низький – 18 %. Варто зазначити, що лише 13,7 % респондентів не визначились із

відповіддю або їм було складно відповісти.

Проте слухачі 1 курсу майже не володіють методологією наукового дослідження, не ознайомлені з методологічними принципами, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження, та методами наукового пізнання: на першому курсі – 70 %, на другому – 40 %, на третьому – 25 % опитаних частково відповіли або не відповіли на ці запитання. Незважаючи на це, рівень знань з методології наукового дослідження зростає залежно від курсу навчання (рис. 1).

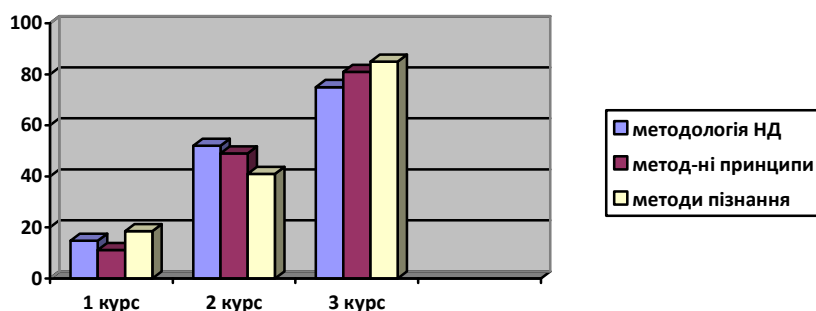

Рис. 1. Обізнаність слухачів щодо наукового апарата дослідження

Звідси, на нашу думку, незнання ними логіки викладу і прийомів роботи, невміння використовувати свої знання для самостійних навчальних досліджень (курсівих, магістерських робіт). Як наслідок, у деяких слухачів 3 курсу немає інформації про те, що собою являє та як виконується кваліфікаційна (магістерська) робота.

Ми цікавилися думкою слухачів щодо основних якостей, які відповідають статусу науковця. Отримані відповіді були такими (подано у порядку вагомості): постійний пошук нових ідей (новаторство), нестандартний творчий (креативний) підхід до вирішення проблем, аналітичне, логічне, нешаблонне мислення, високий рівень інтелекту, компетентність (глибокі знання у певній сфері, широкий кругозір), наполегливість, старанність, цілеспрямованість, принциповість, прагнення до відкриттів.

Крім того, спостерігалися такі невідповідності: розбіжності в усвідомленні мети отримання другої вищої освіти та мети участі в науковій діяльності; участь респондентів у науковій діяльності за наявності неусвідомленої установки, що наукова діяльність не є для них пріоритетною; дисоціація себе та інших осіб, що входять з ними до однієї вікової категорії; дисоціація образу вченого та реальних

військових фахівців, які займаються науковою діяльністю, непроникність внутрішніх образів для зовнішнього досвіду. Вітчизняні (Т.В. Разина, С. Занюк, В.Гралал) та зарубіжні (Д. Макклелланд) науковці вважають, що це є результатом незадовільної роботи рефлексії, наукова рефлексія навчальних не виконує свої функції на достатньому рівні. Тому наслідком такої мотиваційної ситуації цілком може стати девальвація вищої освіти, її дисоціація з науковою діяльністю та асоціація з професійною. Подібна мотиваційна ситуація є несприятливою для свідомого вибору майбутніми магістрами військового управління в міжнародних відносинах наукової діяльності як складової її професійної діяльності. Якщо вказаний мотиваційний вибір буде домінуючим, то складеться ситуація, коли майбутні магістри військового управління в міжнародних відносинах будуть або відмовлятися від наукової діяльності як складової фахової або вона буде неефективною, що призведе до неякісного виконання професійних обов'язків.

Висновки. Проведене нами дослідження дало можливість виявити позитивне ставлення майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах до науково-дослідницької

Питання педагогіки

діяльності. Хоча у деяких з них є певні проблеми. Основними можна назвати такі: низький рівень підготовленості слухачів до науково-дослідницької діяльності, невміння застосовувати попередній досвід науково-дослідницької діяльності, самостійно послідовно та постійно працювати.

Аналіз результатів дослідження ставлення слухачів ВВНЗ до науково-дослідницької діяльності показав, що їх попередня теоретична та практична підготовка була спрямована лише на часткове оволодіння знаннями та вміннями щодо науково-дослідницької діяльності. Це пояснюється тим, що науково-дослідницька діяльність не є для них пріоритетною. Слухачі відчували труднощі під час написання курсових, кваліфікаційних робіт тощо. Зокрема встановлено, що більшість слухачів має середній рівень знань з основ науково-дослідної діяльності. У ході дослідження виявлено взаємозалежність між мотивацією і ставленням до обраної професійної діяльності. Зокрема більшості слухачів (81,7%) притаманна внутрішня мотивація і позитивне ставлення до обраної професії, а отже і до науково-дослідницької діяльності як невід'ємної її складової.

На основі вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що певні недоліки

в організації науково-дослідницької діяльності слухачів дещо негативно впливають на розвиток дослідницьких умінь. У свою чергу, недостатній рівень цих умінь зумовлює деякі ускладнення під час виконання слухачами науково-дослідницьких завдань, що негативно позначається й на ступені їх інтересу до цієї діяльності. Суттєвими причинами є слабка практична спрямованість, недостатня інформаційна база, відсутність інтеграції навчання та елементів науково-дослідницької роботи, недооцінка мотиваційної сфери і форм самостійної та пошукової діяльності, малоефективна реалізація і впровадження результатів проведених досліджень слухачів, слабка зацікавленість і відповідальність слухачів та викладачів за результати наукового пошуку. Але важливо зазначити, що взагалі рівень підготовленості майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах до науково-дослідницької діяльності зростає залежно від курсу навчання.

Перспективи подальших наукових пошуків – дослідження мотивації майбутніх магістрів військового управління в міжнародних відносинах до наукової діяльності.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти України / Вища освіта в Україні: Норматив-правове регулювання / За заг. ред. А.П.Зайця, В.С.Журавського – К.: Форум, 2003. – 950 с.
2. Борисова О. Науково-дослідна діяльність студентів педагогічних ВНЗ в умовах реалізації завдань Болонської конвенції / О. Борисова, Н. Харченко // Рідна шк. – 2008. – № 10. – С. 33-35.
3. Набока О. Г. Науково-дослідна діяльність студента як професійно орієнтована технологія / О. Г. Набока // Наука і освіта. – 2010. – № 7. – С. 165 – 68.
4. Уйсімбаєва Н. Науково-дослідницька діяльність як чинник зростання професійної компетентності / Н. Уйсімбаєва // Рідна школа. – 2006. – № 4. – С. 3 – 6.
5. Луценко Гр.В. Науково-дослідницька діяльність студентів у творчих колективах як методологічна основа підвищення якості підготовки фахівців / Гр.В. Луценко, Г.В. Луценко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – 2010. – Вип. 181, ч. 3. – С. 137 – 141.
6. Рогозіна О. В. Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 "Теорія і методика навчання" / О. В.Рогозіна. – К., 2007. – 24 с.

Lysenko S. A., Junior Researcher

ATTITUDES OF MILITARY FUTURE MASTERS IN INTERNATIONAL RELATIONS TO SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITIES

The article deals with the attitude of the military educational establishments' students to the research activity and problems connected with it.

Key words: research skills; military educational establishments' students, research activity, questioning.